

Památky

Hrad Šelmberk

Když dnes navštívíme zříceninu šelmberského hradu, která se nachází nedaleko Mladé Vožice u obce Běleč, nic již nepřipomíná jak významným hradem ve zdejším kraji kdysi byl. Zbyla z něj pouze kamenná kulatá asi 26 m vysoká věž (hláska), která se vypíná z lesa, neboť celá lokalita okolí hradu byla časem plně zalesněna. Hrad stojí v oboře a poblíž něj je myslivna, která léta lesy spravovala.

Původní hrad byl obehnan příkopem, jehož stopy jsou dodnes patrné u věže. Rovněž byl chráněn prostředím, v němž se nacházel a dále hradbami, ze kterých zůstaly již jenom pilíře, jenž se datují do 16. století.

Měl horní a dolní oddělení. V 16. století zde bylo postaveno nové panské obydlí. Jeho nejspodnější část měla zdi obleženy břevnovím a na jejím konci byl vjezd, z něhož se vcházelo do druhé části. Ze dveří se zachoval pouze patník.

Druhá část měla dvě poschodí, v nichž byla veliká okna. Nad třetí částí, na skalách, je již z dálky viditelná kulatá věž, jejíž zdi jsou široké tři a půl metru. Původně se do ní vcházelo brankou, která se dosud zachovala z pavlánu sousedního stavení na můstek.

V prostorách, které byly bez oken, bylo pravděpodobně vězení. Pod druhou podlahou byla branka, která se zavírala dvěmi závorami a byla chráněna střílnami. Od ní vedl průchod do vnitřku věže. Odtud se dalo vystoupit buď po starých kamenných schodech nebo po nových dřevěných. Nad druhou podlahou je střílna, výklenek a dvě okna. Odtud vedou schody v tloušťce zdi. Nad pátou podlahou je nově upravená světnice s osmi okny, později již prolomenými. Třináct schodů potom vede na vrchol věže, na němž byla špičatá střecha a který později dal hrabě Leopold z Künburgu ohraničit šestnácti „zuby“ cimbuří.

Zároveň s tím dal do ní prolomit vchod a vybudovat nové dřevěné schody. Na sever, skoro u věže, jsou doposud skromné zbytky starého hradního paláce, v němž se bydlelo ještě v roce 1629. Nedlouho poté byl již opuštěn a bylo pouze otázkou „zubu času“ a nenechavých rukou, kdy se jeho zdi pomalu rozpadnou.

Vraťme se ale ještě k majitelům hradu. Podle farní knihy mladovožické prý vznikl v roce 895 za vlády knížete Spytihněva, který potřeboval nějaké místo na úkryt vytěženého stříbra. Ve 13. století byl v držení rodu Buziců, jejichž jedna větev si říkala Šelmberkové. V jejich znaku byla ve zlatém štítě černá svině a nad tím byla korunovaná helma. Nejstarší podložené písemné doklady jsou až z období vlády krále Jana Lucemburského, kde je již připomínán pevný královský hrad s městečkem a dvěma kostely.

O předcích šelmberského rodu je jedna z prvních zmínek v mešní knize Načeradské, kde je uvedeno, že Přibyslav a Vratka Přibík, spolu se svými bratry, dali postavit v roce 1278 v načeradském kostele kůr. Dodává se k tomu, že snad šelmberské panství tehdy náleželo Vítkovcům.

Co se však ví přesně je, že prvním majitelem, jenž měl jméno tohoto hradu, byl Přibyslav z Křimí-ka, řečený ze Šelmberka, který někdy před rokem 1318 prodal horu Pavlov Vilému z Vožice.

Dalšími držiteli hradu byli:

1341 Přibík mladší

1349 Janek ze Šelmberka

1359 Ondřej ze Šelmberka

1371 Čeněk ze Šelmberka (bratr Ondřeje)

Po roce 1408 jméno pánů ze Šelmberka ze zdejšího kraje

zmizelo. V naší zemi se ale Šelmberkové vyskytovali i nadále, a to až do konce 16. století, kdy vymřeli.

V roce 1397 dal vytvořit nový majitel Šelmberka Aleš z Ryzenburka v janovském kostele nový oltář. Posledním rokem, kdy se vyskytuje jako pán zdejšího panství, je rok 1419.

O tom, co se s hradem dělo za husitských válek nic nevíme. Těžko se dá však předpokládat, že se mu nic nestalo, že na něj nebyly podnikány útoky, když v okolí zuřily časté a tuhé boje. Držitele hradu, kteří zřejmě byli katolíky, pravděpodobně zachránily pevné a dobré hradby.

Později zde vládli páni, kteří byli vyznání podobojí. Jediné co se ví přesně je, že někdy v době husit-ských válek získal šelmerské panství Albera z Těchobuze.

V dalších letech hrad drželi Mikuláš z Hořic (r. 1431) a Mikuláš z Hořic se synem Mikulášem mladším (r. 1465).

V roce 1518 byl držitelem Šelmberka Přebor z Ra-dejšína, který ho prodal Albrechtovi Ciplovi z Kravska. Po něm, od roku 1542 držela hrad jeho dcera Kateřina z Kravska, provdaná za Petra Mrackého z Dubé. Po jejich smrti i smrti jejich synů se v roce 1455 stal dědicem panství Karel Mracký z Dubé. Ten v roce 1586, konkrétně 3. března, prodal šelmerské panství nejvyššímu písaři Království českého Michalu Španovskému z Lisova a na Pacově, který ho připojil k vožickému panství, jež zakoupil od císaře Rudolfa II. v roce 1579.

Kaple

Nanebevzetí Panny Marie

V místech, kde stával královský hrad, jenž byl za husitských válek v roce 1425 zcela zbořen, stojí dnes, na vrchu zvaném Hrad, kaple oválného půdorysu, zasvěcená Nanebevzetí Panny Marie. Postavit ji dal v roce 1646 tehdejší držitel vožického

panství Krištof Karel Přehořovský z Kvasejovic. Cesta ke kapli, na níž jsou zastávky křížové cesty, vede úbočím hory k východnímu prostranství pod kaplí, kde jsou tři velké kříže, jako na Kalvárii. V západním směru od kaple je ve skále jeskyně s Božím hrobem.

Ke kapli se přistupuje od západu po 32 kamenných schodech.

Pro lidi z širokého okolí se zde konávaly, vždy od jara do podzimu, každou čtvrtou neděli pobožnosti. Největší shromáždění zde bývalo o Velikonocích, v noci ze Zeleného čtvrtka na Velký pátek, kdy se na Hradě sešlo několik set lidí, kteří strávili tuto noc na modlitbách a při zpěvu nábožných písní. K této pobožnosti byla dokonce v roce 1800 vydána děkanem J. A. Morávkem modlitební knížka o 125 stranách s následujícím titulem: „Pobožnost rozjímání umučení Páně, jinak křížová cesta uvedená dle nejvyššího povolení v městě Mladé Vožici a složená od Jana. Ant. Morávka tč. děkana mladovožického na rok Páně.“

O založení kaple se dovídáme i z latinských zápisů faráře Mikuláše Ignáce Moštenského.

„Nad městem Mladá Vožicí jest kaple Nanebevzetí P. Marie, dle nařízení a předpisů nebožtíka uroz. P. Jana Šťastného Přehořovského z Kvasejovic umírajícího r. 1639 zamyšlená, kterouž poslední vůli provedl syn jeho uroz. P. Krištof Přehořovský z Kvasejovic r. 1642, kterouž kapli dle předpisů vel. Konsistoře na věčné časy 300 kopami nadal. K této kapli roucha kněžská, mešní a příkrývky oltářní darovala uroz. Paní Ludmila Přehořovská ze Rtína. Při této kapli konečně r. 1656 dal zbudovati zděné stavení na způsob kaple a oltář, aby tu v čas potřeby oběť sv. konána býti mohla, kteréž stavení i zábradlím dubovým tesařského díla ohradil. Před touto kapličkou, aby kázání konáno býti mohlo při schůzi lidu, Mikuláš Moštěnský s velkou námahou dal příkop z hloubí výšky člověka zemí a kamením zasypati, skálu vadící vylámati a odstraniti, více než 200 vozů dobré země navésti, šest lip

okolo zasázeti a rovinu kolem schodů kaple zříditi, to vše k věčné paměti královny na nebe vzaté. Druhou podobnou kapličku dal vystaviti Štěpán zedník Vlach pod kaplí, třetí p. Jindřich Loubský, hejtman kníže z Eggenbergu a písařem důchodním téhož knížete. Předsíňka před samou branou kaple dílem nákladem Mikuláše Štístky, měšť. mladovožického, dílem z důchodu kaple zřízena. Na podporu kaple zbudována kolem zeď z příjmů kaple.“

Tento záznam faráře Moštěnského se poněkud liší od všeho, co doposud o kapli bylo známo. Zejména se rozcházejí letopočty a ani o dalších dvou kapličkách, do tohoto záznamu se nic nevědělo. Pravděpodobně se jednalo o stavby malé, které časem zanikly.

O kapli se ve svých záznamech zmiňuje i Krištof Karel Přehořovský.

„Kaple na Hradě od p. Krištofa Přehořovské-ho ku poctění blahoslavené Rodičky boží Panny Marie založená a vystavená léta božího 1464, kteréžto kapli jsem hned při založení fundaci udělal na věčnost, aby od držitelův panství tohoto na oprávký a potřeby téhož kaple vynaložen byl z 200 zl. Ourok na správký a zouplna nevycházely, tedy aby k druhému roku v důchodu kostelním zanechané a neb tak dlouhého, až by se jich po chrám Páně potřebovalo, in deposito zůstaly. V čemž vždy k dostičinění i nástupce mého zavazuji, a to pod uvarováním trestání a hněvu božího a urážky Rodičky boží.“

Jak šel čas, kaple pomalu chátrala. O její obnovení se postaral až hrabě Karel z Künburgu, který dal zároveň upravit celý vrch. Dal vybudovat cestičky a úbočí osázet křovinami. Když došlo k odklizení starých zdí hradu, byla nalezena kostra muže, jenž měl tělo sevřené v železném kruhu. Snad se jednalo o dno hladomorny, kam byl původně odsouzenec spuštěn.

V roce 1824 se v životě Karla z Künburgu stal velký zlom.

V tomto roce mu zcela nečekaně umřela manželka a on, aby se vzpamatoval z té ztráty, upnul veškerou svoji mysl k Bohu. Na Hradě dal obnovit křížovou cestu a upravit v jeskyni Boží hrob. Na východní straně dal srovnat skalnatou, nepřístupnou část vrchu, čímž vznikla pěkná rovina, na níž stojí tři kříže s postavami, které dal rovněž opravit. Tato oprava byla oslavena 6. dubna 1827 slavnostním průvodem z farního kostela, jehož se zúčastnili jak duchovenstvo, tak i prostý lid. Při této příležitosti byl mezi chudý lid rozdán poměrně veliký obnos peněz.

Samozřejmě, že mezi hlavní objekty, které byly hrabětem zrestaurovány, patřila kaple, v níž dal také upravit hrobku pro sebe a svoji choť.

V roce 1827 byla ke kapli přistavena obdélná loď, která byla položena o několik stupňů níže. K je-jímu hlavnímu průčelí stoupá široké předsazené kamenné schodiště. Průčelí je trojdílné s velkým obdélným vstupem uprostřed. Vše je završeno trojúhelníkovým štítem. Na hřebenu střechy stojí sanktusová věžička s přilbovitým zastřešením. Loď kaple osvětlují polokruhová okna, v kněžišti (původní kaple) jsou okna oválná. Ozdobena byla obrazy dvanácti apoštolů v nadživotní velikosti, na každé straně vždy po šesti. Oválný prostor kaple je zaklenut malovanou kupolí, ve vrcholu s oválnou lucernou. Presbytář je uvnitř střídavě členěn valenými klenebními výklenky, okny a pilastry. Klasicistní oltář je ozdoben obrazem Nanebevzetí Panny Marie, který namaloval Berglerův žák, F. K. Waldherr. Obraz je v pozlaceném rámu a po jeho stranách v mezisloupí stojí dva pískovcové pomníky od akad. sochaře Prahnera. Na jednom je v životní velikosti socha Karla z Küenburgu, oděná v tóze, jak drží v levé ruce kotvici a pravou objímá kříž. Na podstavci leží lev, pod nímž je napsáno: „Zde odpočívá Karel, hr. z Küenburgu, c. k. komoří, majitel panství Ml. Vožice a panství Grafenau v Salzburgu, zemřelý 21. června 1832 v 63 letech svého věku, hořce oplakáván svým bratrem Janem z K., c. k. komořím, svými

přáteli a poddanými.“

Na druhé straně, rovněž v životní velikosti, je socha jeho manželky, která má pravou ruku zdviženou vzhůru a levou objímá urnu, na níž je napsáno: „Marie Anna, roz. hr. z Kufsteinu zemřela 28. listopadu 1824 v 39. roce svého věku“.

V podstavci urny věnoval hrabě své manželce vzpomínku, v níž je připomenuta její nenáročnost, zbož-nost a dobročinnost. Zakončena je těmito slovy: „Se zlomeným srdcem pokládám věnec na její hrob, který slzami skropen nikdy neuvadne.“

Hrobka obou manželů je uprostřed kaple, kryta mramorovou deskou, na které je umístěn podstavec lampy.

Ohrazené mezisloupí po levé straně oltáře slouží za sakristii. Kolem ní je postaveno pět kostelních lavic. Na každé je vyřezáno vždy jedno písmeno ze jména MARIE.

Vysvěcení kaple se konalo v den jmenin hraběte, 4. listopadu 1827.

Od té doby byla kaple průběžně udržována. V roce 1847, kdy zloději odvalili kámen nad hrobkou, byl znovu umístěn. O rok později byly nově instalovány tři kříže, místo původních, již zašlých. V roce 1873 udeřil do kaple blesk a poškodil rám obrazu nad oltářem. Byl opraven v Českých Budějovicích a nově pozlacen. Větší oprava kaple se uskutečnila v roce 1930. Tehdy zde byly ve špičce střechy, pod křížkem, nalezeny pamětní listiny, pocházející z roku 1824, které bohužel však byly, vlivem povětrnostních podmínek téměř zničeny.

Od roku 1950 kaple pomalu chátrala, a to i přes to, že stále pro obyvatele Mladovožicka byla významným poutním místem. Během druhé poloviny 20. století zde postupně došlo k narušení kamenných opěrných zdí, venkovní přístupové schodiště se místy propadlo, boční zdi schodů se narušily erozí, opa-dala z nich

omítka, stejně jako z venkovní fasády. Narušení, za těch několik desítek let, neunikla ani střešní krytina. Zkrátka stav kaple byl na konci století značně tristní.

Přesto vše vypadá na to, že kaple bude zachráněna. V květnu roku 1995 vzniklo ve zdejší kraji Sdružení občanů Mladovožicka, v němž se shromažďují finanční prostředky na její obnovu. Členy sdružení jsou nejen místní obyvatelé, ale i rodáci a obdivovatelé zdejšího kraje. Úzká spolupráce také vznikla mezi sdružením a městským úřadem, dále Nadací Občanského fóra a dokonce určitou částku se podařilo získat pomocí grantu, vyhlášeného na opravu opomíjených památek. Aby byla zachována původnost tolik pro zdejší kraj významné stavby, jsou všechny záchranné práce konzultovány s táborskými památkáři.

V roce 2001 byla firmou HIGH-ECO opravena součást této kulturní památky – křížová cesta, která je umístěna odedávna po úbočí kopce. Obrazy namaloval náš malíř Karel Smetana z Janova. Finančně se podílelo Město Mladá Vožice a Sdružení pro záchranu kaple Nanebevzetí Panny Marie.

Zámek

Vožický zámek vznikl v letech 1570 – 1603. Tehdy panství bylo v držení Michala Španovského z Lisova. V roce 1603 ho koupil Jan Bernhart Fünkfirchen. Pro vzpouru proti císaři mu byl zámek zkonfiskován a poté se na krátkou dobu jeho majitelem stal generál Marradas, který ho v roce 1629 prodal Veronice Přehořovské z Dlouhé Vsi. Od ní dále v roce 1678 přešel do vlastnictví Františka Ferdinanda Küenburga. Majetkem jeho rodu byl zámek až do roku 1945, kdy byl znárodněn.

Jednalo se o budovu do tří stran postavenou z kamene, se střechou z tašek. V zámku bylo mnoho pokojů, kuchyní a stájí. Dále v něm byly sklepy a lednice. Čtvrtá strana se užívala jako pivovar a sladovna. Za Küenburgů byl zámek přestavěn do

dnešní barokní podoby. Nad vchodem do bývalé kaple byl arcibiskupský znak a pod věží nad západním křídlem sluneční hodiny, na nichž je letopočet 1735.

V sedmileté válce (1756 – 1763) byl v zámku umístěn c. k. vojenský špitál.

V letech 1716 – 1763 byl majitelem zámku František Josef. Po jeho smrti byl pořízen inventář, v němž bylo zapsáno, že zámek měl 59 místností.

Dalším pánem vožického zámku byl Leopold Küenburg. Jeho syn Karel Josef dal v roce 1816 udělat nový inventární seznam. Velmi podrobně jsou zde popsány obrazy v síni předků. Dnes je z nich zachována již velmi malá část.

Po něm se zámeckými pány stali jeho synové, nejprve Vincenc a po jeho smrti Leopold. V té době to byl již starší pán, a tak celý majetek rovnou připadl jeho synu Jiřímu, kterému byl stanoven poručníkem. V těchto letech byla na zámek uvalena správa. Jeho pokoje byly vy-prázdněny a mnoho věcí bylo rozprodáno.

Když se Jiří Küenburg stal právoplatným majitelem panství, dal zámek do pořádku a provedl i několik stavebních úprav. Za zmínku jistě stojí pozoruhodná vyřezávaná starobylá vrata při hlavním vjezdu nebo umělecky provedený balkon, či hlavní schodiště.

Ve 2. světové válce se Jiří Küenburg přidal k německé NSDAP, a tak již 30. března 1939 zavlál nad vožickým zámkem prapor s hákovým křížem. Ve Vožici tak nastala konjunktura. Hospodářský rozkvět jeho zemědělských i průmyslových podniků znamenal pro občany Mladovožicka možnost dobrých výdělků a pro mnohé také únik z totálního nasazení do Německa. Stejně jako v jiných našich městech, i v Mladé Vožici se projevovala závist, která byla mnohdy spojena s udáváním německým úřadům v Táboře. Tehdy často hrabě Küenburg z pozice člena německé strany zasahoval, různá udání mírnil a když to šlo, i

likvidoval.

I přesto tušil, s blížícím se koncem války, že jeho dny na vožickém panství jsou sečteny. Proto v po-lovině března odjel do rakouského Salcburku, odkud se již nikdy do Čech nevrátil. Jeho zámek byl v roce 1946 zkonfiskován a tím skončilo více než 250 let vlády rodu Kuenburgů v Mladé Vožici. Po 2. světové válce byl do zámku umístěn podnik KOH-I-NOOR, který znamenal nová pracovní místa pro místní obyvatele.

Píšeme-li o zámku, nelze opominout jeho knihovnu, která měla historicky veliký význam. Jejím zakladatelem byl František Ferdinand Kuenburg, který knihovnu hlavně zaměřil na francouzské a italské knihy. Méně knih zde bylo německých a několik jich bylo od pražských jezuitů. Všechny shromážděné knihy měl pouze pro svoji osobní potřebu.

Velmi cenné dílo se do knihovny dostalo po sňatku jeho bratra Jana Josefa s Marií Josefou z Harrachu. Ta do Mladé Vožice přivezla rukopis významného španělského dramatika Calderona, dnes je tento spis zapsán v Akademii věd.

V době, kdy byl pánem panství František Josef Kuenburg, získala zámecká knihovna velký soubor politické a historické literatury o Velké francouzské revoluci. Z doby dalšího pána, Leopolda, je z jeho studií v knihovně zachováno několik knižních premií, jež jsou v bohatě zlacených vazbách se supralibros salcburského arcibiskupství na deskách.

Knihovna byla rozšiřována ještě v první polovině 19. století, kdy ji Karel Josef doplnil o knihy německé klasické literatury. Dále již její přírůstky byly velmi sporadické.

Po znárodnění, v roce 1945, zůstala knihovna nejprve v mladovožickém zámku, v roce 1947 byla od-vezena do Jemniště a později do Veltrus. V letech 1955 – 1957 byla provedena její katalogizace a po-tom definitivně, v roce 1958, instalována v Muzeu knihy ve Žďáře nad Sázavou. V tu dobu knihovna měla 6196 svazků, z toho 92 jich bylo v rukopisech.

Kostel sv. Martina

Kdy a kým byl tento nejstarší vožický kostel postaven se neví. Z jeho názvu „na voborách“ se dá pouze usuzovat, že kdysi stál v místech, kde byl les s oborou. Víme, že roku 1348, kdy je prvně připomínána Mladá Vožice, kostel již stál. Faráře do něj tehdy dosazoval sám Karel IV., jenž kostel daroval vyšehradské kapitule.

Za husitských válek byl pravděpodobně kostel ušetřen a zřejmě tehdejší farář vyznával víru pod-obojí, jak připomíná záznam z roku 1428.

O tom, jak kostel v té době vypadal, nevíme nic. Pravděpodobně se jednalo o budovu skromných rozměrů se dřevěnou zvonicí, a tak, když vožické panství získal Michal Španovský z Lisova, dal postavit kostel nový, jak dokazuje nápis nad vchodem: *„Leta od narození božího 1581 urozený a statečný rytíř pan Michael Španovský z Lisova a na Pacově, nejvyšší písař Království českého, tento dům boží počal stavěti nákladem svým a leta 1582 to dílo jest dokonáno.“* Ani tento kostel nebyl příliš velký. Práví se o něm, že *„... jakého založení by kostel ten býti měl, paměti se nenachází, toliko že osvěcení po sv. Martinu bývá, se soudí, že by založení sv. Martina bylo, neb pan Španovský kalvínem byl“*.

Syn Michala, Jáchym, i další majitelé panství, Fünfkirchové, nebyli katolíci, a tak až do roku 1623 zde byl kněz podobojí, posledním byl Jakub Ždanický.

Dalším majitelem panství byl Don Baltazar de Marradas, který do Vožice v roce 1624 dosadil již katolického duchovního. Kostel byl pravděpodobně ve velmi špatném stavu, protože v roce 1629, kdy Vožici koupila Veronika Přehořovská, píše její manžel, *„... že v kostele kromě ně-které staré stolice a dílem otrhaných ornamentů nic jiné se nenacházelo, takže cokoliv nyní v něm se spatřuje to vše jeho nákladem a ne*

kostela důchodův spraveno a posléz od něho opatřeno bylo ...“

V roce 1637 dali manželé Přehořovští pro kostel zhotovit cínovou křtitelnicí. Dále podle zmínky z roku 1700 vyplývá, že zde v té době byly varhany, které nutně potřebovaly opravu. O nových varhanách se píše až v roce 1733, kdy stávající byly dány do kaple na Hradě.

K této době se váže zajímavá zpráva ke kostelním zvonům. Celkem byly čtyři, Kašpar, Vilém, Jan a umíráček. Z deníku, který si psal tábořský děkan B. Zelenka se dozvídáme, že jeden zvon byl také ve Vožici používán k oznámení, že se prodává řídké pivo. Teprve Jan Přehořovský, jakožto dobrý katolík, tento zvyk zakázal.

Vožický kostel však nadále chátral. Např. v roce 1721 musela být opravena jeho bání, která spadla při velkém větru. Tak to šlo až do roku 1794, kdy byl vystaven kostel nový. Jedná se o barokní stavbu, která je průčelím a hlavním vchodem obrácena k náměstí, má dvě věže, z nichž vyšší, s bicími hodinami nad portálem je situována k severní straně a menší se zvonkem nad presbyteriem se zdvihá. Věže byly kryty plechem, ostatní stavba taškami.

Chrám má jen jednu loď s trojím valeným, o osm polosloupů se opírajícím klenutím, do které čtyřmi velkými okny padá světlo. Klenuté presbyterium má dvě různobarevným sklem ve způsobu kříže zdobená okna. Vpravo i vlevo jsou se zvláštními vchody před-síně, z nichž se vstupuje po schodech do oratorií. K předsíni po pravé straně je přistavena sakristie. Před jejím vchodem je umístěna ozdobná kazatelna. Na konci lodi je kruchta, na níž jsou varhany.

V pozadí lodi, po pravé straně, je přistavena kaple sv. Barbory, patronky horníků, kde byl umístěn dřevěný oltář se sochou této světice. Do kaple byl zazděn i zdobený mramorový náhrobní kámen Václava Voračického z Paběnic. Před kaplí je v dlažbě zapuštěný kámen, pod nímž je malá krypta, v níž jsou

pohřbeni významní představitelé hornického stavu.

Nad hlavním oltářem býval obraz od vynikajícího malíře Josefa Berglera z Pasova, který roku 1794 věnoval kostelu hrabě Leopold Kuenburg a na němž je umírající Kristus na kříži. O rok později bylo na náklad penzionovaného mnicha Matěje Horkého instalováno čtrnáct lavic.

V roce 1795, dne 21. září, byl kostel zasažen bleskem, který dovnitř vletěl otevřeným oknem. Vše šťastně dopadlo, pouze byla nade dveřmi odloupnuta omítka a zařízení bylo rozházeno. Dírou ve stropě se blesk dostal na střechu, kde úplně rozlámal stroj věžních hodin, vytloukl věžní okénko a vyletěl ven.

Varhany z předcházejícího kostela byly nevyhovující, a tak byly v roce 1802 pořízeny nové. Vyrobil je pražský varhanář Antonín Reiss, který je druhou velikonoční neděli přivezl na osmi vozech do Vožice, kde je do 23. září dokončoval. Původní varhany byly opraveny a prodány do Lukavce.

V roce 1809 pořídil patron kostela Leopold Kuenburg další obrazy od Josefa Berglera, tentokrát pro postranní oltáře.

Až do roku 1812 byl u kostela, a tudíž na náměstí, hřbitov. K pohřbívání sice již nesloužil, k tomu byl vybudován nový u kostela sv. Mikuláše, ale své místo v centru města stále měl. Tehdejšímu pánu to nepři-padlo příliš vhodné a tak dal hrabě Karel Kuenburg kostel oddělit od náměstí pevnou terasou, čímž vznikl jediný přístup ke kostelu. Hřbitov dal zplanýrovat a pozůstatky zemřelých byly převezeny do kostnice u sv. Mikuláše.

V následujících letech čekaly kostel větší opravy. V roce 1816 byla opravena střecha, byly vyzděny schody, okolní terasa a podstavec k soše sv. Jana Nepomuckého. O dva roky později byly upraveny postranní oltáře a zavěšeny nad ně obrazy z roku 1809 od Josefa Berglera; v roce 1824 byla znovu přikryta a natřena kostelní věž; v roce 1827 byl nad sochou sv. Jana Nepomuckého udělán nový dřevěný výklenek; v roce 1829 byly zavěšeny lampy;

v roce 1832 byl zajištěn přístup k věžním hodinám, které byly kvůli opravám kostela demontovány; v roce 1838 byl kostel vymalován; v roce 1839 byly opraveny varhany a kaple sv. Barbory byla nově pokryta šindeli; v roce 1842 byla nově omítnuta zeď u sv. Jana Nepomuckého pod kostelem; v roce 1846 byla odstraněna stará hřbitovní zeď; v roce 1850 byl zakoupen pluvial.

Dalších úprav se kostel dočkal v roce 1900. Tehdy profesor Sochařské školy v Hořicích Václav Krch mu daroval lustr.

V letech 1. světové války byly dva zvony zabaveny na válečné účely. Zbývajících velký zvon v roce 1924 praskl a tak zůstal pouze umíráček. Vše bylo vyřešeno až finančním příspěvkem od Spolku rodáků a přátel vožických, za něž byly pořízeny zvony nové.

V roce 1930 bylo do kostela zavedeno elektrické vedení. Starý oltář se sochou sv. Martina musel být zrušen a nahrazen jiným.

Druhá světová válka znamenala opětné zabavení všech jeho zvonů, které byly bez náhrady 2. dubna 1942 Němci odvezeny. Na zvonici zůstal jen umíráček. Na věž kostela se zvon vrátil až v roce 1952. Váží 669 kg a nese jméno Jan.

V roce 1957 došlo ke generální opravě bání věže, přičemž byl pořízen nový hrotní kříž. Po rozebrání starého byly nalezeny zápisy a různé pamětihodnosti z roku 1890, kdy se konala poslední oprava věže. Byly zde: obsáhlý zápis o místních poměrech a veřejném životě tehdejší doby, zápis o panství patrona hraběte Küenburga, pamětní zápis o vožické škole, o místních spolcích a zpráva o epidemii chřipky. K tomu všemu byly přidány doklady z roku 1957 a opět vše bylo uloženo pro příští generace do makovice nového hrotního kříže.

Generální opravy církevních památek pokračovaly a tak v roce 1960 byla opravena kaple sv. Jana Nepomuckého.

V roce 1971 se věřící konečně dočkali rekonstrukce varhan,

která byla započata již ve válečných letech – 1943. Další technickou vymožeností pro tento kostel byla v roce 1974 instalace elektrického automatického zvonění.

Na konci druhého tisíciletí se kostel dočkal generální opravy včetně nové krytiny. Stavba byla započata v roce 1994.

Kostel sv. Mikuláše

Západním směrem, při silnici k Miličínu, se nad Mladou Vožicí tyčí hřbitovní kostel sv. Mikuláše. Dlouhý je necelých 12,5 metrů a široký něco přes sedm. Jeho střecha původně byla pokryta šindeli, později byly na ni položeny tašky a přistavěna zvonička. Původní vchod do kostela byl pravděpodobně ze severní strany, což je dodnes patrné na zdi.

Kdy byl kostel postaven se neví. První zmínky o něm jsou již v roce 1368, kdy je zmiňován jako filiální chrám Vožicka. Další je o téměř dvacet let později, přesně 4. února 1387. Tehdy byly jisté louky a zahrady patřící k tomuto kostelu na tři roky pod plat vysazeny.

Svým vzhledem není kostel nijak pozoruhodný i jeho zařízení je v podstatě jednoduché. Má pouze jeden oltář, který je ozdoben obrazem sv. Mikuláše. Před oltářem je hrobka, v níž je pochován Leopold Josef z Künburga a jeho druhá žena Josefína, roz. z Malovic, která zemřela 25. února 1856 ve věku 83 let. Po obou stranách hrobky jsou ve zdi zasazeny mramorové desky s nápisy. Z jedné desky se dozvíme, že Leopold Josef z Künburga se narodil 24. října 1741 v Solnohradě, zemřel 11. srpna 1812 v Teplicích a desku dali zřídit synové Karel a Jan. Na druhé je uvedeno, že ji rovněž dali zřídit již zmiňovaní synové, a to na památku své matky, Friederiky, roz. z Waldsteinu, která zemřela 27. února 1803 v Solnohradě, kde byla také v rodinné hrobce pohřbena.

V kostele je ještě jeden nápis, a to v lodi na evangelní

straně. Je na něm napsáno: „*Odpočívá zde mládenec, který r. 1767 dne 7. ledna rozený, Jan Václav, syn jediný toho času sládka mladovožického Václava Perneta, zemřel v Pánu dne 30. července r. 1787.*”

Vzhledem k tomu, že hřbitov býval menší, než jak ho známe dnes, stával kostelík v jeho středu. Původní ohradní hřbitovní zeď vedla od východu k západu, v čáře od dnešního pomníku rodiny Zemanovy, směrem ke kostelu až k hrobu Kindlovu. Na severní straně byl postranní vchod – branka, kterým se zřejmě chodilo k bývalé poustevně, později k domku hrobníka.

O kostelu se zachovalo i několik pověstí. Jedna z nich například uvádí, že v době husitských válek se zde scházeli ti, kteří věrně zůstávali u katolické církve, konaly se zde bohoslužby a kostel byl proto nazýván „kostelem věrných křesťanů“. Podle jiné pověsti zde bývala kaple, která byla během třicetileté války protestantskou modlitebnou. Jednou se prý dokonce stalo, že když se zde lidé sešli k pobožnostem, vtrhli na ně protivníci a pobili je. Na jejich památku zde potom teprve byl postaven kostel.

Tolik pověstí. Vraťme se ale k tomu, co je doloženo. Tak například z dochovaných zpráv se zjistilo, že v roce 1606 tady v malé chaloupce bydlel poustevník, který opatroval jak kostel, tak i hřbitov. Z další zprávy, která byla nalezena v urbáři z roku 1656 se dozvídáme následující: „*Kaple nebo kostelíček sv. Mikuláše nad samým městem Vožicí v polích mezi panskými a městskými poli, kterýžto od koho staven aneb zdaliž nějaké nadání má, doptati se nemůže, při kterýmžto se poustevník chová a je-mu se co na jednu osobu v dvoře chleba a vaření dává, to však do vůle vrchnosti.*”

Postupem času kostel pomalu chátral, jak dokládá zpráva z roku 1661, kterou sepsal administrátor kostela Mikuláš Moštěnský: „*Roku 1661 s dovolením velebné arcibiskupské konsistoře pražské u kostela sv. Mikuláše ležícího při městě Ml.*

Vožici, zpusťlého a stářím sešlého, loď zcela zbořená ze základu dílem zděným znovu vystavena a celý kostel cihlou pokryt. Náklad na toto obnovení pak od zbožných věřících, tu a tam skrze mne Mikuláše Moštěnského, magistra svobodného umění a filosofie, bakaláře sv. bohosloví, t. č. správce kostela ml. vožického, vyžebřán a shledán jest, jichž jména naleznou se v knížce ode mne zhotovené a v modrém papíře vázané. Kterýžto kostel sv. Mikuláše býval prý kdysi farní.”

Opravy se kostel ale hned tak nedočkal. Stalo se tak až v roce 1814, kdy byla opravena a podepřena hřbitovní zeď, opraven byl také štít kostela, nově postaveny byly chor a věžička, lomenice kostela byla vycvikována, v kostelíku byla položena nová dlažba, střecha dostala novou krytinu – tašky a vše bylo vybíleno. Úpravy pokračovaly v roce 1821, tehdy byl rákosový strop pobit a nahozen a byly rozšířeny okna a dveře. V roce 1827 dodal do kostela chotovínský kameník Chomout bílou dlažbu. O devět let později byla nově vybudována laťová vrata a opraven krov, který byl již značně shnilý.

V roce 1846 byly z peněz vožického kostela, za 54 zlatých a 8 stříbrných pořízeny pro kostel sv. Mikuláše dva zvony. Dlouho se z nich ale lidé neradovali. Již o rok později byly totiž z věže kostela ukradeny.

Ve velmi zbídačelém stavu byl i oltářní obraz sv. Mikuláše. Proto byl v roce 1902 odstraněn a na jeho místo byl dán obraz, který daroval kostelu malíř a fotograf Alexander Seik.

Roku 1918 byl kostelíček opět vymalován. Nově upraven byl také oltář, který byl natřen a pozlacen.

Velké změny se kostel dočkal až v roce 1985. Tehdy byl propůjčen městu. To ho dalo opravit a vznikla zde nová obřadní síň.

Zvonice – solná věž

čp. 22 (bývalý radní dům)

Jedná se o jednu z nejstarších vožických staveb. O jejím vzniku existují dnes již jenom dohady. Pravděpodobně zásluhu na tom, že byla postavena, mělo zboření vožického hradu v roce 1425, kdy město přišlo o strážní místo, odkud by mohlo být varováno před blížícím se nebezpečím, hlavně požárem. Proto byla na vyvýšené místo uprostřed města postavena věžovitá stavba – hláska. aby byla využita celá stavba, bylo v jejím přízemí skladiště soli, jejíž prodej povolil městu Michal Španovský z Lisova v roce 1581. Nad tímto skladištěm byly teprve upravené místnosti pro radní síň a městské vězení a nad tím vším byly místnosti pro strážce, odkud měli možnost přehlédnout celé okolí.

Fara (čp. 21)

Původní, dřevěná budova fary byla zbořena v roce 1683, kdy arcibiskup, hrabě Ferdinand Kuenburg svolil k nové stavbě, která byla dokončena v roce 1690.

Další úpravy na budově se prováděly v roce 1786, kdy také byla, značným finančním nákladem, zřízena zahrada. O několik desítek let později, v roce 1837 byly k faře přistaveny chlévy a stodola.

Radnice (čp. 80)

Již v nejstarších zprávách je tento dům připomínán jako „stavení zděné“, což svědčí o tom, že vždycky patřil mezi významné vožické domy, čemuž nasvědčovalo i jeho položení blízko kostela. Jeho majiteli byly vždy osoby rytířského stavu a kolem roku 1680, než byla postavena nová fara, sloužil dům za byt faráři.

Na konci 17. století jej vlastnil rytíř František Jeník z Bratřic, později rytíř František Tuhanovský z Branče. Dále ho vlastnili felčari a ranhojiči Jan Antonín Jílovský a Jan Jiří Brunner. Od roku 1758 byl užíván jako radní dům (rathaus) i přesto, že stále měl soukromého majitele, jímž byl Jan Hauptmann, který měl v domě sklenářství. Společně s touto živností zde ještě byl tzv. rathauský šenk, v němž smělo být čepováno pivo z panského pivovaru. Jeho majiteli byli: Ignác Koblic, Tomáš Strnad a Anna Hauptmannová. V polovině 18. století, kdy budova byla již značně zchátralá, byla opravena a Ignác Havelka si v ní zřídil řeznictví a hospodu, v níž se konaly taneční zábavy.

V roce 1872 koupila dům Občanská záložna, která si v horní místnosti zřídila kancelář. Tak to bylo sedm let, až do roku 1879, kdy se majitelem domu stala obec Mladá Vožice, která dala dům přestavět a v jejím přízemí byla umístěna pošta. K dalšímu zásahu do podoby domu došlo až v sedmdesátých letech 20. století. Tehdy byla ve dvoře postavena nová budova a z původního domu byl zřízen Památník Mladovožicka s tím, že v přízemí je Česká spořitelna.

Pivovar (čp. 4)

O tom, kdy byl postaven není dochována žádná zmínka, takže se nedá s určitostí říci, zda stál i před zbořením hradu, roku 1425. Jediná zmínka o tom, že snad existoval je z roku 1579, kdy Michal Španovský z Lisova koupil zámek se clem a várkou piva. Jisté již je, že v roce 1603 pivovar byl, neboť jsou zachovány zprávy o tom, že jak pivovar, tak i sladovna se nacházely v zámku. Pro zámecké pány to ale nebylo moc příjemné, za prvé z obou budov se linul nepříjemný zápach a za druhé hrozilo nebezpečí požáru. Bylo proto rozhodnuto postavit pivovar nový. Nejprve měl stát v místech, kde je děkanství. To

ale znamenalo velké finanční náklady a stále zůstávala hrozba po-žáru. Proto se hrabě Kuenburg rozhodl postavit pivovar menší, v bezpečnějších místech. Jeho zařízení bylo na tehdejší dobu účelné a zámecké pivo v celém okolí mělo velice dobrou pověst. Pivovar fungoval ještě po odchodu majitele panství a posledním jeho stárkem byl Josef Korbel. Po zřízení autobusových linek ČSAD sloužil nějaký čas jako opravny, garáže a kanceláře. Současný vlastník COMETT PLUS začal s opravou celého objektu.

Dětský dům (čp. 3)

Kdysi se mu říkalo dům Dvořákovský, alespoň tak jej zmiňuje ve své závěti Václav Voračický z Paběnic, který ho odkázal své manželce Johance. Ve starších zprávách je nazýván také domem Buriá-novským, i když není známo, že by ho někdy nějaký Burián vlastnil. Naopak se ví, že mezi jeho vlastníky patřil také Michal Španovský z Lisova. Když se stali majiteli panství Kuenburgové, dědili ho z pokolení na pokolení. Vždycky to bylo velice honosné sídlo a pravděpodobně v něm bydlívaly vdovy po členech rodiny nebo neprovdané sestry majoritního pána.

V roce 1915 koupila dům Okresní komise pro péči o mládež a od roku 1925, po určitých úpravách, sloužil jako sirotčinec. V poschodí byl divadelní sál a loutková scéna.

Po roce 1945 zde byla umístěna mateřská škola.

Dnes je v něm umístěna zvláštní škola.

Zámeček (čp. 178)

Jedním z nejstarších vožických domů byl tzv. „zámeček“, jenž stával na rohu ulic Aloise Mareše a Ronovské. V roce

1673 si jej postavil Pavel Sprenslík. Dlouho ho však nevlastnil, protože již v roce 1692 domek prodal krejčímu Martinu Mrázkovi. Je až s podivem, jak rychle domek měnil majitele. Po krejčím Mrázkovi ho vlastnil Václav Štibral, který ho v roce 1705 za 47 zlatých prodal Martinu Vobo-řilovi. Od něj v roce 1747 ho se zahradou a studní za 82 zlatých a 30 krejcarů koupil švec Jiří Hřebíček. V roce 1777 domek, již o jedno patro vyšší, prodal za 150 zlatých opět ševci Václavu Svobodovi. Ten v roce 1774 přikoupil kus zahrady a o čtyři roky později ji opět rozšířil. V Josefském katastru z roku 1785 je již zapsán Václav Svoboda jako majitel domu se „suchopárnou“ zahradou.

V roce 1788 prodal Václav Svoboda „zámeček“ za 200 zlatých svému synu Václavovi. Tomu byl v roce 1818 dán dům do exekuce a soudně odhadnut, protože dlužil peníze ve výši 281 zlatých 267 krejcarů ve směnných listech dětem zemřelého bratra Ondřeje. Rodinu Svobodových však „zámeček“ neopustil. Roku 1820 uzavřel Václav Svoboda se svým synem Tomášem smlouvu, z níž vyplývalo, že oba si vyměnili domy. Otec šel do do-mu čp. 141 a syn do zmiňovaného čp. 178. Jeho majitelem byl dvacet pět let. V roce 1845 ho za 400 zl. prodal synovi Tomášovi, což si dal v roce 1850 nový majitel zapsat do knih. Z rodiny Svobodových, která dům vlastnila nejdéle ze všech předchozích majitelů, něco přes 100 let, to byl poslední držitel. V roce 1870 se vlastníkem domu stal Jan Kypta, po němž ho v roce 1883 zdědily Jana a Marie Kyp-tovy. Ty dům v roce 1894 prodaly Čeňku Hurskovi, aby ho v roce 1921 zdědil Jan Kypta, který ho obratem prodal Marii Chlumákové, po níž ho v roce 1923 zdědila Antonie Chlumáková a v roce 1931 Barbora Chlumáková.

Dnes už tento dům neexistuje. V roce 1965 byl z rozhodnutí národního výboru zbořen a na jeho místě byla postavena plechová prodejna potravin. V současné době se zde prodává textil.

Čp. 122

Již v 16. století stálo na místě, kde stával dům čp. 122, stavení. Existuje o tom zápis, dokonce v češtině, v němž se jedná o jeho prodeji. Majitelé tohoto domu se neustále střídali. Pro Mladou Vožici byl významný tím, že 10. dubna 1868 se v něm narodil Richard Hrdlička, autor knihy *Domy a domky mladovožické*, v níž popsal a zmapoval podle popisných čísel všechny vožické domy.

Značně zchátralý dům, který vykoupilo město, byl po předchozím požáru před několika lety odstraněn.

Čp. 93

V tomto domě se narodil a ve svých 47 letech také umřel pedagogický spisovatel Antonín Janů. Ještě před jeho narozením ho dal v roce 1853 sedlář František Janů přestavět a zvýšil ho o jedno patro, do kterého vedly schody ze dvora.

Dnes je na domě busta Antonína Janů a o jeho hrob na hřbitově u kostela sv. Mikuláše pečuje městský úřad.

Čp. 193

Původně se uvažovalo o domě, který stával na Žižkově náměstí, proti soše sv. Václava jako o městské radnici, a tak v roce 1834 začala obec vyjednávat o jeho odkoupení. Jednání s jeho majitelem Filipem Burianem se protáhla až do roku 1842, kdy bylo rozhodnuto dům zbořit, materiál z něj rozprodat a na jeho místě postavit dům nový. Ten byl dokončen v roce 1848. Jednalo se o velmi solidně postavenou budovu, která měla na střeše, jako od-znak veřejné budovy, plechem pobitou věž.

V roce 1850 byl ve Vožici zřízen okresní úřad, později potom berní úřad a okresní soud. Obec proto propůjčila tento dům

k užívání již zmíněným úřadům, a to po dobu, dokud budou ve Vožici působit.

Po druhé světové válce, na základě nového rozdělení správy, tyto úřady zde zanikly a budova začala sloužit jako zdravotnické středisko – v přízemí byl byt domovníka a v poschodích byly ordinace lékařů. Po výstavbě nového zdravotního střediska se z tohoto objektu stal normální nájemní dům.